



ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA 102-XIZMATI FAOLIYATINI TASHKIL ETISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

B.A.Artikov

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi dotsenti
Uzoqov Ma'rufjon Baxtiyor o'g'li
O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi kursanti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17685986>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 15-noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 22-noyabr 2025 yil

KEYWORDS

102-xizmati, tezkor xizmat, huquqni muhofaza qilish, islohot, zamonaviy texnologiya, xavfsizlik, aloqa markazi, favqulodda holat, xizmat sifati, axborot texnologiyalari, fuqarolar xavfsizligi, ijtimoiy ishonch, favqulodda chaqiriqlar..

ABSTRACT

Mazkur maqolada 102-xizmati faoliyatining huquqiy, tashkiliy va texnik asoslari, aholiga ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati, tezkorlik, ishonchlik kabi omillar ko'rib chiqiladi, fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini, jismoniy va yuridik shaxslarning mulkini, qonun ustuvorligini, shaxslar xavfsizligini ta'minlash, shuningdek huquqbuzarliklarni oldini olish va profilaktikasini samaradorligini amalga oshirish borasidagi muammo va kamchiliklar hamda ularni bartaraf etish yo'llari xorijiy davlatlar tajribalari o'rganilib taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 21-noyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-27-son hamda 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026 yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son farmonlariga, hamda Ichki ishlar vazirining 2022-yil 09-maydagi "Ichki ishlar organlarida "102" xizmati faoliyatini takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risi"dagi 150-sonli buyrug'iga, muvofiq ichki ishlar organlarining moddiy-texnik bazasi takomillashtirildi.

Shu jarayonda jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalardan keng foydalanish muhim ahamiyat kasb etdi. Hozirgi kunda jamiyatda xavfsizlik, huquqni muhofaza qilish va tartibni saqlash masalalari har bir fuqaroning hayotiga bevosita ta'sir etadi. Shu nuqtai nazardan, Ichki ishlar organlarining 102-xizmati jamiyatning eng muhim xizmatlaridan biri hisoblanadi. Bu xizmat orqali fuqaro va tashkilotlarning huquqlari, erkinliklari va xavfsizligi himoya qilinadi. Ayniqsa, zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi va raqamli dunyoga o'tish jarayonida 102-xizmati faoliyatini takomillashtirish masalasi yanada dolzarb bo'lib qoldi.

Hozirgi kunda texnologiyalarning jadal rivojlanishi va jamoat xavfsizligini ta'minlash uchun innovatsion yondashuvlarning zarurati ortib bormoqda. Bundan tashqari, 102-xizmati tizimida o'zgarishlarga ehtiyoj mavjud, chunki mavjud usullar va metodologiyalar ayrim holatlarda yetarli samaradorlikni ta'minlay olmayapti. Yangi chaqiriqlar va xavf-xatarlar oldida tizimning tezkor va samarali

ishlashi, zamonaviy texnologiyalami joriy etish orqali yanada samarali bo'lishi kerak. Bu jarayon, o'z navbatida, jamoat xavfsizligini ta'miniashda muhim o'rin tutadi.

Bugungi kunda jamiyatdagi ishonchni oshirish, jinoyatchilikka qarshi kurashish, tezkor xizmat ko'rsatish va fuqarolarga yuqori sifatli yordam taqdim etish maqsadida Ichki ishlar organlarida 102-xizmatining tashkil etilishi va faoliyatini takomillashtirish dolzarb masalalarga aylanmoqda. 102-xizmati faoliyatini tashkil etish tizimi, albatta, o'zining ma'lum yutuqlariga ega bolsa-da, hozirgi kunda bir qator muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Bu muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish maqsadida tizimni takomillashtirish zarurati ortib bormoqda.

Asosiy muammolar quyidagilarda aks etadi. 102-xizmati faoliyatini samarali amalga oshirish uchun kerakli texnologik infratuzilma va jismoniy resurslarning yetarli emasligi jiddiy muammo hisoblanadi. Bunday muammolar, xususan, mintaqaviy hududlarda va kam ta'minlangan joylarda sezilarli bo'lib, xizmatni tezkor va sifatli taqdim etishga to'sqinlik qiladi. Texnologik infrastrukturani yangilash, yangi dasturiy ta'minotlarni joriy etish va malakali xodimlar tayyorlash masalalari dolzarb bolib qolmoqda. Ichki ishlar organlarining 102-xizmati faoliyatini tartibga soluvchi qonuniy va tashkiliy asoslar ba'zi holatlarda aniq va mukammal emas.

Qonunchilikdagi bo'shliqlar, huquqiy normalarning eskirganligi yoki noaniqliklar mavjudligi, xizmatning samaradorligini pasaytiradi. Shu bilan birga, tezkor va aniq javob berish uchun xizmatning tashkiliy tuzilmasi yangilanishi kerak. Fuqaro va mijozlar xizmatini ko'rsatishda tizimda o'z vaqtida javob berish va xizmatning sifatini ta'minlashda ba'zi qiyinchiliklar mavjud. Tezkorlik va sifatni saqlash muammosi, ayniqsa, favqulodda holatlar va katta hajmdagi ma'lumotlar bilan ishlashda muhim ahamiyatga ega. Tizimda mavjud bo'lgan protseduralar va jarayonlar ba'zan kechikishlarga olib keladi, bu esa fuqarolarni kutish va qoniqarsiz xizmat ko'rsatish holatlariga olib kelishi mumkin.

Zamonaviy 102-xizmati faoliyati keng miqyosda axborot texnologiyalari va internet tarmoqlarini o'z ichiga oladi. Buning natijasida axborot xavfsizligi masalalari muhim ahamiyat kasb etadi. Tizimda ma'lumotlarni himoya qilish, shaxsiy ma'lumotlarni saqlash va boshqa axborot xavfsizligi choralari ta'minlanmasa, xizmatning samaradorligi va ishonchliligi pasayishi mumkin. Kiberhujumlar va axborot oqimlarining noto'g'ri boshqarilishi jiddiy xavf tug'diradi. 102-xizmati tizimida ishlayotgan xodimlarning malakasi va ish shartlari ham muhim muammo sifatida ko'rinadi. Malakali va tajribali mutaxassislarning yetishmasligi, ular uchun yetarli darajada o'quv va rivojlanish imkoniyatlarining yo'qligi, tizimning samaradorligini kamaytiradi. Bundan tashqari, ish sharoitlari, xodimlarga nisbatan yuqori darajadagi stress va yuklama ba'zi hollarda xatoliklar va noto'g'ri qarorlar qabul qilinishiga olib keladi.

102-xizmati tizimi ko'p hollarda fuqarolar va jamiyat tomonidan ishonch bilan qabul qilinmaydi. Ba'zi holatlarda xizmatning ish faoliyati shaffofligi, samaradorligi va adolatligi yetarli darajada emas. Bu, o'z navbatida, jamiyatda xizmatga nisbatan ishonchni kamaytiradi va fuqarolarning xizmatga bo'lgan qiziqishini pasaytiradi. 102-xizmati faoliyatini takomillashtirish uchun bir qator takliflar ishlab chiqilishi zarur. Shuningdek, xorij tajribasi ham o'rganilishi va mahalliy tizimga tatbiq etilishi mumkin.

Takliflar va xorij tajribasi orqali 102-xizmati tizimi samaradorligini oshirish va mavjud muammolarni hal qilish mumkin. 102-xizmati faoliyatini zamonaviy texnologiyalar bilan qollab-quvvatlash, tizimni raqamlashtirish orqali tezkor va samarali ishlashni ta'minlash zarur. Har bir hududda operativ markazlar va yagona boshqaruv tizimi yaratish, mobil ilovalar va

onlayn platformalarni joriy etish orqali fuqarolar uchun xizmatlarni tez va oson olish imkoniyatini yaratish lozim. Shuningdek, xizmat ko'rsatish jarayonlarini avtomatlashtirish, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili vositalaridan foydalanish kerak. Qonuniy va normativ-huquqiy bazani mustahkamlash zarur. 102-xizmati faoliyatiga oid qonunlarni yangilash, yangi huquqiy tartib-qoidalarni ishlab chiqish va ular asosida tizimni modernizatsiya qilish kerak. Shu bilan birga, yangi qonunlar va normalarni barcha xodimlarga etkazish va ularga oid o'quv dasturlarini tashkil etish muhimdir. Xodimlarning malakasini oshirish va ularni muntazam ravishda tayyorlash tizimi joriy etilishi lozim.

Xodimlarga stressni boshqarish, tezkor qarorlar qabul qilish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va kommunikatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish uchun treninglar va o'quv dasturlari tashkil etilishi kerak. Shuningdek, xodimlar uchun sharoitlarni yaxshilash, ish haqini oshirish va motivatsion tizimlarni rivojlantirish muhimdir. 102-xizmati faoliyatida axborot xavfsizligini ta'minlash uchun zarur bo'lgan barcha choralar-tadbirlarni ko'rish zarur. Ma'lumotlarni himoya qilish, foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini saqlash va tizimlarni kiberhujumlarga qarshi himoya qilish uchun ilg'or texnologiyalarni joriy etish lozim.

Kiberxavfsizlik bo'yicha maxsus mutaxassislarini jalb qilish va tizimni uzluksiz yangilab borish talab etiladi. Shaffoflikni ta'minlash orqali fuqarolarning tizimga ishonchini oshirish muhim. Fuqarolar uchun 102-xizmati faoliyati to'g'risida ma'lumotlarni ochiq va tushunarli tarzda taqdim etish, feedback olish va xizmat sifatini oshirishga qaratilgan fikrlarni jamlash tizimini tashkil etish kerak. Shu bilan birga, fuqarolar bilan doimiy aloqalar o'rnatish, ularning fikrlarini hisobga olish, tizimning samaradorligini oshiradi. Dunyoning turli mamlakatlarida 102-xizmati kabi tizimlar mavjud bo'lib, ular o'z faoliyatini samarali tashkil qilishda muvaffaqiyat qozongan. Ularning tajribalarini o'rganish va mahalliy sharoitlarga moslashtirish, tizimni takomillashtirishda foydali bo'ladi.

Amerikada "911" xizmatining samarali ishlashiga erishilgan. U erda barcha favqulodda vaziyatlar uchun yagona raqam mavjud, bu orqali tezkor, samarali xizmat ko'rsatish tizimi tashkil etilgan. Texnologik infratuzilma rivojlangan, xususan, sun'iy intellekt yordamida avariya va yong'in holatlarini aniqlashda yordam beradigan tizimlar joriy etilgan. Qo'shma Shtatlarda bu tizimning samarali ishlashi uchun xodimlarga muntazam treninglar, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, va kommunikatsiya vositalari bilan ishlash bo'yicha ko'nikmalarni rivojlantirish yo'lga qo'yilgan.

Yaponiyada 110-xizmati yordamida hammasi yagona tizimda birlashtirilgan, bu tezkor va samarali javobni ta'minlashga xizmat qiladi. Xizmatning samarali ishlashi uchun mamlakatda raqamli tizimlar va avtomatlashtirilgan jarayonlar joriy etilgan. Tezkor xodimlar va maxsus guruhlar o'rtasida aloqalar yuqori darajada, bu esa holatlarga tez va to'g'ri javob berishga imkon beradi. Yaponiyaning 110-xizmati nafaqat texnologiyalar, balki ilg'or logistika va koordinatsiyani ham o'z ichiga oladi.

Germaniyada 112-raqamli tezkor xizmat ko'rsatish tizimi o'rnatilgan. Bu tizimda barcha xizmatlar (politsiya, yong'in va tez yordam) yagona tarmoqda birlashtirilgan. Ularning ishida yuqori texnologiyalar va geografik joylashuvni aniq aniqlash imkoniyatlari mavjud. Germaniya tajribasidan ko'rish mumkinki, tezkor xizmatlar o'rtasida yaxshi muvofiqlik, axborot almashish tizimi va integratsiya orqali samarali ish olib borish mumkin.

102-xizmati, respublikamizdagi favqulodda vaziyatlarga tezkor va samarali javob berish uchun muhim ahamiyatga ega. Ammo tizimda hali ham bir qator muammolar mavjud bo'lib,

ulaming hal etilishi 102-xizmatining samaradorligini sezilarli darajada oshirishga yordam beradi. Tizimning rivojlanishida texnologik infratuzilma, xodimlar malakasi, shuningdek, qonuniy asoslami mustahkamlash muhim o'rin tutadi.

Mahalliy tizimga xorij tajribasini tatbiq etish, masalan, Qo'shma Shtatlar, Yaponiya va Germaniya tajribalari, 102-xizmati faoliyatini takomillashtirishda foydali bo'lishi mumkin. Ular o'z tizimlarini raqamlashtirish, samarali aloqalar o'rnatish va yuqori malakali xodimlar tayyorlash orqali yuqori darajadagi tezkor xizmat ko'rsatish tizimlarini yaratganlar. Maqolada ta'kidlangan takliflar va xorij tajribasi asosida 102-xizmati tizimini yangilash, modemizatsiya qilish va samaradorligini oshirish mumkin. Shu bilan birga, 102-xizmati faoliyatini to'g'ri tashkil etish va tizimli ishlashini ta'minlash uchun qonuniy, texnologik va kadrlar salohiyatini rivojlantirishga katta e'tibor qaratish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ichki ishlar vazirining (2022). "Ichki ishlar organlarida "102" xizmati faoliyatini takomillashtirishga doir tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risi" dagi 150-sonli buyrug'i.
2. Ishakov.F. (2021). "Favqulodda vaziyatlarda tezkor yordam xizmatlari
3. Tahlil va muammolar." Tizim va xavfsizlik jurnali. 45(2), 56-63.
4. Muratov.A. (2020). "102-xizmatining samaradorligini oshirish uchun takliflar" Ichki ishlar tizimi ilmiy maqolalari. 15(1), 102-110.
5. Toshbekov.D. (2022). "Xorij tajribasi va 102-xizmatining o'ziga xos xususiyatlari." Xalqaro xavfsizlik va tizimlar jurnali. 30(3), 78-85.
6. Zoyirov.N. (2023). "102-xizmati faoliyatini modemizatsiya qilish, xodimlar malakasini oshirish va texnologik innovatsiyalar" O'zbekiston ichki ishlar tizimi jurnali. 12(1), 30-36.
7. Rakhimovich Y. I. The Concept of Working Conditions and General Rules of Its Change //JournalNX. – T. 7. – №. 05. – C. 295-298.
8. Smith.J. (2019). "911 Services in the United States: Best Practices and Future Directions" Emergency Management Review. 29(4), 112-118.
9. Tanaka.H. (2018). "Emergency Response Systems in Japan: A Comparative Analysis" Japanese Security Studies Quarterly. 10(1), 45-58.
10. Klein.P. (2021). "Germany's Emergency Services: Integrating Technology and Efficiency." European Security and Safety Journal. 17(2), 99-104.